

Anna Burns

**pie
ninin
kas**

Iš anglų kalbos vertė

Gabrielė Gailiūtė-Bernotienė

Sofoklis

Vilnius, 2019

*Skiriama Katy Nicholson,
Clare Dimond ir Jamesui Smithui*

Vienas

DIENA, KAI Toks MakAnoks prikišo man prie krūtinės pistoletą, išvadino mane kate ir pagrasino nušauti, – tai ir diena, kai mirė pienininkas. Jį buvo pašovęs vienas valdiškų smogikų būrys; man tas pašautas žmogus nerūpėjo. Bet rūpėjo kitiems, o tarp jų buvo ir tų, kurie, kaip sakoma, „pažinojo mane iš matymo, bet nesikalbėdavo“, o apie mane sklido kalbų, nes jie, tikėtiniau – pirmas svainis, buvo paleidę gandą, neva aš sukanti romaną su tuo pienininku, o man buvo aštuoniolika, o jam keturiasdešimt vieni. Jo amžių žinojau ne todėl, kad kai jį pašovė, tai aprašė žiniasklaida, bet todėl, kad dar anksčiau, keli mėnesiai prieš jį pašauinant, šitie gandą laidantys žmonės šnekėjo, kad keturiasdešimt vieni ir aštuoniolika – bjauru, kad dvidešimt trejų metų skirtumas bjauru, kad jis vedęs ir kad aš nieko neapgausianti, nes esti daugybė tylių, nepastebimų žmonių, vis užmetančių akį. Bet aš nesukau romano su pienininku. Pienininkas man nepatiko, o jo pastangos ir mėginimai užmegzti su manimi romaną mane baugino ir glumino. Pirmas svainis man irgi nepatiko. Prisigalvodavo liguistų dalykų apie kitų žmonių seksualinį gyvenimą. Apie mano seksualinį gyvenimą. Kai buvau jaunesnė, dvylikos, jis pasirodė mano vyriausios sesers akiratyje, kai ji pametė ilgalaikį vaikiną dėl neištikimybės; šis, naujasis, vyriškis užtaisė

jai vaiką ir jie tuojau pat susituokė. Nuo pirmos akimirkos, kai susipažinome, jis laidydavo gašlias pastabas apie mane – apie mano putę, uodegą, dziubę, dėžutę, puodžiuką, atžarumą, vienskiemenę – ir vartojo žodžius, žodžius apie seksą, kurių nesuprasdavau. Jis žinojo, kad nesuprantu, bet pakankamai išmanau, kad nutuokčiau, jog jie apie seksą. Tai teikė jam malonumo. Jam buvo trisdešimt penkeri. Dvylika ir trisdešimt penkeri. Irgi dvidešimt trejų metų skirtumas.

Tad jis laidė pastabas ir jautėsi turįs teisę laidyti pastabas, o aš nieko nekalbėjau, nes nežinojau, kaip su tokiu žmogum šnekėtis. Jis niekada manęs neužkabindavo, kai šalia būdavo sesuo. Vos jai išėjus, jam viduje visada tarsi kas jungiklį nuspausdavo. Kita vertus, fiziškai jo nebijojau. Tuomet, toje vietoje, smurtą visi laikė pagrindiniu matu aplinkiniams vertinti, ir aš iškart mačiau, kad iš jo nieko nebus, jo ne tokia perspektyva. Bet dėl plėšrios jo prigimties vis tiek kaskart sustingdavau. Taigi jis buvo mėšlo gabalas, o jai labai nepasisekė, nes buvo nėščia, vis dar mylėjo ilgalaikį draugą ir negalėjo patikėti, ką jis padarė jai, netikėjo, kad jis nesiilgi jos, o jis nesiilgėjo. Dar bar buvo su kita. Ji nelabai ir matė šitą vyrą šalia – šitą vyresnį vyrą, už kurio ištekėjo, bet pati buvo per jauna, pernelyg nelaiminga, pernelyg įsimylėjusi – tik ne jį, – kad su juo prasidėtų. Nustojau juos lankyti, nors ji liūdėjo, nes nebegalėjau išverti jo žodžių ir veido išraiškų. Po šešerių metų, kai jis mėgino prisigretinti prie manęs ir likusių vyresnių seserų, o mes visos trys – tiesiogiai, netiesiogiai, mandagiai, su keiksmazodžiais – jį atstūmėme, scenoje lyg iš po žemių išdygo pienininkas, taip pat nekviestas, bet daug baisesnis, daug pavojingesnis.

Nežinojau, kieno jis pienininkas. Ne mūsų buvo pienininkas. Manau, kad nebuvo niekieno. Nepriimdavo pieno užsakymų. Niekad nepristatydavo pieno. Be to, nevairavo

pienovežio. Važinėdavo mašinomis, vis kitokiomis, dažnai prabangiomis, nors pats nebuvo prabangus. Bet, nepaisant viso to, jį ir jo mašinas pastebėjau tik tada, kai jis ėmė kišti jas man po akimis. Tada atsirado tas furgonėlis – mažas, baltas, niekuo neypatingas, vis keičiantis pavidalą. Retsykiais prie furgonėlio vairo būdavo pastebimas ir jis.

Jis pasirodė vieną dieną, privažiavo kažkuria mašina, kai aš ėjau sau ir skaičiau *Aivenhą*. Dažnai vaikščiodavau ir skaitydavau knygas. Nemačiau čia nieko blogo, bet tai tapo dar vienu dalyku, panaudotu kaip įrodymas prieš mane. „Skaitymas vaikstant“ tikrai pakliuvo į sąrašą.

– Tu – viena iš tos, kaip jį, mergaičių, taip? Tas ir tas buvo tavo tėvas, ar ne? Tavo broliai toks, toks, toks ir toks žaidė hurlingo komandoje, taip? Šok vidun. Pavešiu.

Pasakyta buvo atsainiai, jau vėrėsi keleivių durelės. Krūptelėjusi pakėliau akis nuo knygos. Neišgirdau, kaip privažiavo jo mašina. Ir to žmogaus prie jos vairo anksčiau nebuvo mačiusi. Pasilenkęs žiūrėjo į mane, šypsojosi, atrodė draugiškas, mat paslaugus. Bet dabar, sulaukus aštuoniolikos, „šypsojosi, atrodė draugiškas ir paslaugus“ man iškart skambėjo kaip pavojaus signalas. Ne dėl to, kad siūlėsi pavėžėti. Čionykščiai žmonės, turintys mašinas, dažnai sustodavo ir siūlydavosi pavėžėti kitus, išeinančius iš rajono ar pareinančius į rajoną. Anuomet mašinų nebuvo labai daug, o viešojo transporto eismas nuolat būdavo nutraukiamas dėl bombų ir užgrobimų pavojaus. Mergų kabinimas taip pat gal ir buvo girdėta sąvoka, bet nebuvo pripažinta praktika. Bent jau aš niekad nebuvo su tuo susidūrusi. Ir išvis nenorėjau, kad mane pavežtų. Tai yra apskritai. Man patiko vaikščioti – vaikščioti ir skaityti, vaikščioti ir galvoti. Be to, nenorėjau sėsti į mašiną konkrečiai su šiuo žmogumi. Bet nežinojau, kaip tai pasakyti, nes jis nebuvo

nemandagus, pažinojo mano šeimą, nes jis įvardijo kredencialus – mano šeimos vyrus, o aš negalėjau būti nemandagi, nes jis nebuvo nemandagus. Tad sudvejojau arba sustingau, o tai buvo nemandagu.

– Aš einu pėsčia, – atsakiau. – Ir skaitau.

Ir iškėliau knygą, tarsi *Aivenhas* turėtų paaiškinti, kodėl einu, kodėl būtina eiti pėsčiomis.

– Galėsi skaityti mašinoje, – pasakė, o aš neprisimenu, ką į tai atsakiau. Galiausiai jis nusijuokė ir pasakė: – Nieko tokio. Nesijaudink. Smagaus skaitymo.

Ir, užtrenkęs mašinos dureles, nuvažiavo.

Pirmą kartą tik tiek ir įvyko – ir jau ėmė sklisti gandai. Vyriausia sesuo atėjo pas mane, nes ją pas mane atsiuntė jos vyras, mano dabar jau keturiasdešimt vienų metų svainis. Ji turėjo mane paauklėti ir įspėti. Pasakė, kad mane matė kalbantis su tuo vyru.

– Eik šikt, – atsakiau. – Ką gi tai reiškia: *matė*? Kas mane matė? Tavo vyras?

– Verčiau paklausk, – pasakė ji.

Bet aš nesiklausiau – dėl jo ir jo dvigubų standartų, ir dėl to, kad ji su jais taikstosi. Nežinojau, kad kaltinu ją, visą laiką kaltinau ją dėl tiek laiko nesiliaujančių jo priekabių. Nežinojau, kad kaltinu ją už tai, kad ištekėjo už jo nemyldama ir niekaip negalėdama gerbti, nes turėjo žinoti – kaip galėjo nežinoti, – kiek jis pats lakstydavo paskui sijonus.

Ji atkakliai mėgino patarti man gražiai elgtis, įspėti mane, kad prisivirsiu košės, kad iš visų vyrų, su kuriais galėjau prasidėti... Bet to jau buvo per daug. Aš išiplieskiau ir ėmiau dar labiau keiktis, nes ji nemėgo keiksmų, tad tai buvo vienintelis būdas ją išprašyti. Tada šaukiau jai įkandin pro langą, kad jei tas bailys turi man ką nors pasakyti, tegu pats ateina ir pasako.

Tai buvo klaida: įsijausti, leisti kitiems matyti ir girdėti, kad įsijautei, šaukti pro langą per visą gatvę, leistis nešamai akimirkos įkarščio. Paprastai man pavykdavo tam nepasiduoti. Bet supykau. Pritvinkau tiek pykčio – ant jos, kad yra caca žmonelė, kad visada daro būtent tai, ką jis liepia, ir ant jo, kad mėgina man suversti savo paties niekingumą. Jau jčiau, kaip sukyla priešgyna, „nelisk ne į savo reikalus“. Deja, kai taip nutikdavo, aš tiesiog užsispirdavau, nepasimokydavau iš patirties ir iš nuoskaudos pakenkdavau pati sau. O į gandą apie save ir pienininką numojau ranka nė nesusimąščiusi. Rajone visi apie visus visada baisiai smalsaudavo. Gandai atplūsdavo, išplaukdavo, pasirodydavo, išnykdavo, pasisukdavo į kitą tairkinį. Tada jis vėl pasirodė, – šįsyk pėsčias, kai bėgiojau parke su aukštutiniu ir žemutiniu tvenkiniu.

Šįkart buvau viena ir neskaičiau, nes bėgiodama niekada neskaitau. O jis ir vėl išdygo lyg iš po žemių – šįsyk ėmė risnoti greta manęs, kur niekad anksčiau dar nebuvo atsidūręs. Tuoju ėmėme bėgti kartu ir atrodė, kad visada bėgiojame kartu, ir aš vėl krūptelėjau, kaip krūptelėsiu per kiekvieną susitikimą su šiuo žmogumi, išskyrus paskutinį. Iš pradžių jis nekalbėjo, o aš negalėjau prakalbėti. Tada prašneko ir jo žodžiai nuskambėjo lyg pokalbio vidury, tarsi mes visada taip pat šnekėtu-mėmės. Jo žodžiai buvo trumpi ir ištarti truputį uždusus, nes aš bėgau greitai, ir kalbėjo jis apie mano darbovietę. Jis žinojo mano darbą – kur tas yra, ką ten veikiu, darbo laiką, dienas ir autobusą dvidešimt po aštuntos, kuriuo kasryt važiuodavau į miestą, jei tik nebūdavo užgrobtas. Taip pat pareiškė, kad niekada autobusu nevažiuoju namo. Tai buvo tiesa. Namo miečiau eidavau pėsčiomis, skaitydama knygą. Knyga visada būdavo iš devyniolikto amžiaus, nes nemėgau dvidešimto. Dabar, tai prisiminus, manyčiau, kad pienininkas žinojo ir visa tai.

Taigi jis tarė žodžius, mums bėgant palei vieną viršutinio rezervuaro kraštą. Apatiniame gale, netoli vaikų žaidimų aikštelės, buvo mažesnis rezervuaras. Jis žiūrėjo į priekį, tas vyras, kalbėdamas su manim, nė karto į mane neatsigrėžė. Per visą antrąjį susitikimą nepaklausė nė vieno klausimo apie mane. Ir neatrodė, kad lauktų kokio nors atsakymo. O aš ir nebūčiau atsakiusi. Aš vis dar likau ties: „Iš kur jis atsirado?“ Be to, kodėl elgiasi taip, lyg mane pažintų, lyg mudu pažinotume vienas kitą, nors iš tikrųjų vienas kito nepažįstame? Kodėl nusprendė, kad neprieštarausiu, jei bėgs šalia manęs, nors iš tikrųjų aš prieštarauju? Kodėl negaliu tiesiog nustoti bėgusi ir pasakyti tam žmogui, kad paliktų mane ramybėje? Neskaitant „Iš kur jis atsirado?“, visos kitos mintys į galvą man atėjo tik vėliau, turiu galvoje – ne po valandos. Turiu galvoje – po dvidešimties metų. Tuo metu, aštuoniolikinė, užaugusi karštakošių visuomenėje, kur esminės taisyklės buvo tokios: jei tau niekas fiziškai skaudžiai netrenkė, jei tiesiai šviesiai neišplūdo žodžiu ir jei niekas aplink kreivai nežiūri, tuomet nieko nevyksta, – tad kaip gali jaustis užpulta to, ko nėra? Būdama aštuoniolikinė, nemokėjau aiškiai suprasti, kokių būna smulkių pasikėsinimų. Pajusdavau juos, nujausdavau, kai kurios situacijos ar žmonės atrodydavo atkarūs, bet nežinojau, kad nuojauta ir atkarumas skaitosi, nežinojau, kad turiu teisę nemėgti, nesitaikstyti su visais ir bet kuo, kas tik prisiartina. Tada geriausia, ko galėjai tikėtis, – tik kad anas ar ana kuo greičiau pasakys tai, ką sakydamas ar sakydama jaučiasi draugiškas ir paslaugus, o tada dings iš akių arba kad pati dingsiu mandagiai ir greitai, vos pasitaikys proga.

Iki šio, antrojo, susitikimo jau buvau supratusi, kad pienuinkui esu patraukli, kad jis kažkaip mane kabina. Supratau, kad man visai nepatinka būti jam patraukliai ir kad pati jo atžvilgiu taip nesijaučiu. Bet jis neištarė jokių žodžių, kurie

tiesiogiai nusakytų tokį potraukį. Taip pat kol kas nieko iš manęs neprašė. Ir nepalietė manęs fiziškai. Nė karto per antrąjį susitikimą į mane net nepažiūrėjo. Be to, buvo už mane vyresnis, daug vyresnis, tad galbūt, svarsčiau, aš klaidingai viską suprantu, – galbūt viskas yra ne taip, kaip įsivaizduoju? O kad bėga – tai mes juk viešoje vietoje. Dieną tai buvo du sujungti dideli parkai, naktį – grėsminga aplinka, nors ir dieną grėsminga. Žmonės nenorėjo pripažinti, kad dienos metas irgi grėsmingas, nes visi troško bent vienos vietos, kur galėtų nueiti. Man ši teritorija nepriklausė, tai reiškia, kad jam čia bėgioti leidžiama taip pat kaip ir man, kaip aštuntojo dešimtmečio vaikai jautėsi turį teisę čia gerti alkoholį, o vėliau devintajame dešimtmetyje truputį vyresni vaikai manys teisėtai čia uostą klijus, kaip ir dar vyresni žmonės dešimtajame dešimtmetyje ateis čia leisti heroino, kaip ir dabar valdiškos pajėgos čia slapstosi ir fotografuoja valstybės smerkėjus. Dar fotografuodavo priešų žinomus ir nežinomus bendrininkus, – būtent tai dabar ir nutiko. Mudviem su pienininku bėgant pro tokį krūmą, aiškiai pasigirdo „spragt“, o aš buvau daug sykių prabėgusi pro tą krūmą ir niekas jame nespragsėjo. Supratau, kad šįsyk spragtelėjo dėl pienininko, dėl jo išitraukimo, o „išitraukimas“ reiškia ryšius, o „ryšiai“ reiškia aktyvų maištą, o „aktyvus maištas“ reiškia priešų valstybės smerkėją dėl šioje vietoje tveriančių politinių problemų. Taigi dabar atsidersiu kokioje nors byloje, kokioje nors nuotraukoje, kaip anksčiau nežinoma, o dabar jau tikrai žinoma bendrininkė. Pats pienininkas niekaip neužsiminė apie spragtelėjimą, nors neįmanoma, kad nebūtų išgirdęs. Aš dėl to ėmiau bėgti greičiau, kad baigčiau treniruotę, o ir pati apsimečiau, kad spragtelėjimo negirdėjau.

Bet jis ėmė bėgti lėčiau, labai lėtai, kol pradėjome eiti. Ne dėl to, kad būtų buvęs iš esmės prastos formos, bet dėl to, kad

nebuvo bėgikas. Bėgimas jo nedomino. Visas tas lakstymas palei rezervuarus, kur niekada nebuvo mačiusi jo bėgiojant, buvo visai ne dėl bėgimo. Žinojau, kad visas tas lakstymas dėl manęs. Jis nudavė, kad taip taupo jėgas, bet aš išmaniau, kaip taupomos jėgos, ir man tai visai nereiškė, kad bėgiojant reikia pradėti eiti. Tačiau negalėjau to pasakyti, nes negalėjau būti geresnės formos už šį vyrą, negalėjau daugiau išmanyti apie savo treniruotes negu šis vyras, nes to niekada nebūtų leidęs vyrų ir moterų auklėjimas. Tai buvo teritorija „aš vyras, o tu moteris“. Tai buvo tai, ką, būdama mergina, galėjai sakyti vaikiniui, būdama moteris – vyrui, mergina – vyrui ir ko – bent jau oficialiai, bent jau viešai, bent jau dažnai – negalėjai sakyti. Tai buvo tai, kad tam tikros merginos buvo netoleruojamos, nes nenuolaidžiaudavo vyrams, nepripažino vyrų pranašumo, netgi išdrįsdavo paprieštarauti vyrams, iš esmės neklaūžados moterys, įžūli ir smarkiai pernelyg savimi užtikrinta padermė. Bet ne visi vaikinai ir vyrai buvo tokie. Kai kurie juokdavosi, juokingi jiems atrodydavo į vietą pastatyti vyrai. Tie man patikdavo, – toks buvo ir galbūtvaikinas. Jis juokdavosi ir sakydavo: „Išdūrinėji. Negi taip blogai – tikrai taip blogai?“, kai paminėdavau pažįstamus vaikus, nekenčiančius vienas kito, bet vieningai liejančius įsiūtį dėl Barbro Streisand siautėjimo; vaikus, siuntančius ant Sigourney Weaver, kad nužudė tą padarą naujajame filme, kai padaro nužudyti nepavyko nė vienam filmo vyrui; vaikus, pasipiktinčius Kate Bush, nes ji panaši į katę, ir katėmis, nes jos panašios į moteris, nors nepasakojau, kad tarpuvartėse randama tiek negyvų ir sužalotų kačių, kad mano rajone jų apskritai nebedaug liko. Užbaigiau tuo, kad Freddie'is Mercury'is vis tiek vertas pasigėrėjimo, jei tik įmanoma paneigti, kad jis turi bent lašą žydrumo, o tada galbūtvaikinas padėjo kavinuką – tik jis ir jo draugas šefas iš

visų mano pažįstamų žmonių turėjo kavinukus, – tada atsisėdo pats ir vėl ėmė kvatotis.

Tai buvo mano „kol kas beveik metus galbūtvaikinas“, su kuriuo susitikdavau antradienio vakarais, retsykiais ketvirtadienio vakarais, dažniausiai penktadienio vakarais iki šeštadienio, o tada šeštadienio vakarais iki sekmadienio. Kartais atrodydavo, kad rimtai draugaujam. Kitais kartais – kad visai ne. Kai kurie iš jo pusės laikė mus tikra pora. Bet dauguma laikė mus viena iš tų porų-neporų, kurios gal ir susitinka reguliariai, bet, nepaisant to, vis tiek nenusipelno būti iš tikrųjų poruojamos. Man būtų patikę būti iš tikrųjų poruojamai ir draugauti oficialiai – kažkada taip ir pasakiau galbūtvaikinui, bet jis atsakė, kad ne, kad tai netiesa, kad tikriausiai pamiršau, todėl jis man primenęs. Jis sakė, kad kartą mudu mėginome – jis buvo mano nuolatinis vaikinys, o aš – jo nuolatinė mergina, mes susitikdavome, tarėmės ir, regis, judėjome kaip tikros poros kažkokio ateities tikslo link. Jis sakė, kad aš pasidariau keista. Jis sakė, kad ir pats pasidarė keistas, bet niekada nebuvo regėjęs manęs, apimtos šitokios baimės. Jam kalbant, miglotai prisiminiau šį tą iš to, ką jis pasakojo. Tačiau kita mano dalis manė: ar jis išsigalvoja? Jis sakė, kad dėl to, kas tarp mūsų vis dėlto buvo, jis pasiūlė išsiskirti kaip nuolatinei merginai ir nuolatiniam vaikinui, o iš tikrųjų, jo nuomone, tai vis tiek tebuvo mano mėginimas „pasikalbėti apie tuos jausmus“, o turint galvoje, kaip pakraupau, kai pasikalbėjome, ir turint galvoje, kad apie jausmus kalbėdavau dar mažiau negu jis, tikriausiai vis tiek niekada tuo ir netikėjau. Jis pasiūlė verčiau vėl grįžti į galbūtteritoriją, kur nežinome, ar draugaujame, ar ne. Taip mes ir padarėme, ir jis sakė, kad aš nurimau ir kad nurimo ir jis.

O kalbant apie tą oficialią „vyrų ir moterų“ teritoriją, ką moterims galima sakyti ir ko niekada nevalia, – aš nieko nesa-

kiau, kai pienininkas pristabdė, tada sulėtino, tada nutraukė mano bėgimą. Kartoju, bent jau tyčia jis neatrodė nemandagus, tad negalėjau pati būti nemandagi ir bėgti toliau. Užtat leidau jam pristabdyti – tam žmogui, šalia kurio nenorėjau būti, ir kaip tik tada jis kažką pasakė apie tai, kaip aš vis vaikštau, jei tik nebėgioju, ir aš pasigailėjau, kad jis ištarė tuos žodžius, o gal – kad aš juos išgirdau. Jis pasakė, kad jam neramu, kad jis nesąs tikras, ir vis dar nežiūrėjo į mane.

– Nesu tikras, – pasakė jis, – dėl to bėgiojimo, dėl to vaikščiojimo. Per daug bėgioji ir vaikštai.

Tai taręs, nepridūręs nė žodžio, pasuko už kampo parkų pakraštyje ir dingo. Kaip ir praėjusį kartą su prabangia mašina, dabar irgi – jam staiga pasirodžius, prisiartinus, tiek sau leidus, spragtelėjus fotoaparatu, jam sukritikavus mano bėgiojimą ir vaikščiojimą, o tada vėl staiga pasišalinus – suglumau, pernelyg smarkiai krūptelėjau. Priminė šoką, taip, bet šoką dėl to, kas turėtų būti per menka, nereikšminga, netgi pernelyg normalu, kad tikrų tikriausiai galėtų sukelti šoką. Tačiau dėl to tik po kelių valandų, kai grįžau namo, įstengiau suvokti, kad jis žino apie mano darbą. Neprisiminiau ir to, kaip parėjau namo, nes, kai jis pasitraukė, iš pradžių bandžiau vėl bėgti, mėginau laikytis tvarkaraščio, apsimesti, kad jis nebuvo pasirodęs ar bent jau kad tai nieko nereiškia. O tada, kadangi dėmesys klaidžiojo, nes buvau suglumusi, nes melavau sau, paslydau ant blizgančių puslapių, išdrikusių iš išmesto žurnalo. Tai buvo per visą atvartą nufotografuota moteris ilgais tamsiais pasišiaušusiais plaukais, su prisegamomis kojineėmis, dar kažkuo juodu ir nériniuotu. Šypsojosi man, atsilošusi ir išsižergusi prieš mane, o tada aš paslydau ir neišsilaikiau ant kojų, o griūdama ant tako aiškiai pamačiau jos vienskiemėnę.